

UDC classification
316.774 : 070 (477.8) «1988/1998»

© 2018, Communications and
Communicative Technologies (CCT)
Issue 18 (2018)
DOI: 10.15421/291804

Received: 06 Sept 2018
Revised: 19 Sept 2018
Accepted: 10 Nov 2018

Західноукраїнська регіональна преса в перехідний період від тоталітаризму до демократії: 1988–1998 рр.

Гресквів О. О.

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника

Окреслено процес трансформування західноукраїнської регіональної преси. Об'єктом дослідження взято систему преси демократичного спрямування, що виходила друком у 1988–1998 рр. на теренах Західної України. Вибір територіального сегмента преси визначено особливою роллю західного регіону у новітніх державотворчих процесах, його виразною відмінністю у суспільно-політичних, соціокультурних та ментальних площинах у загальнонаціональному контексті. Першочергове завдання статті, що полягало у виявленні ознак, характерних для трансформаційного шляху функціонування західноукраїнської регіональної преси, реалізовано, опираючись на загальнонаукові методи наукового пізнання: історичний, аналітико-синтетичний, системний. На виконаному зрізі економічної та суспільно-політичної кон'юнктури виділено етапи змін: вихід з під тоталітарного впливу, легалізація неофіційних видань; крах монополії впливу, поява нових видань і сегментування ринку; функціонування преси в умовах політичного різноманіття та загрози втрати національного інформаційного простору. Названо основні чинники, які здійснили поштовх до подальшого розвитку всієї системи медіа: зростання випуску неофіційної періодики, поява легальної демократичної преси, пошуки нових організаційних засад і напрямів роботи незалежних видань, збільшення кількості місцевої періодики, перехід видань у власність великих комерційних структур, вплив російського інформаційного середовища.

Ключова роль преси західного регіону України у ході демократичних перетворень проілюстрована матеріалами опрацьованої джерельної бази. Зокрема, визначено наступні акценти впливу: на процеси розбудови держави, відродження регіональних традицій, питання культури, освіти, релігії.

Ключові слова: західноукраїнська регіональна преса; періодика; медіа.

1. Вступ

Постановка проблеми. Процес становлення демократії у країнах пострадянського простору, до якого належала Україна в минулому, сьогодні називають демократичним транзитом – трансформацією посттоталітарних суспільств на шляху до демократичних змін. І хоча українська держава, «йдучи шляхом самостійної, еволюційної, оригінальної демократичної модернізації, залишалась у стані квазідемократії» [1, с. 122], а «класична транзитологічна модель демократизації виявилася невідповідною розвитку України» [2, с. 98], ці та інші розвідки стверджують, що демократичний транзит охоплює весь спектр суспільних відносин, а саме: політику, економіку, соціальну

структуру, управління, культуру та духовну сферу [3, с. 4]. Натомість процес державотворення вимагає уваги не лише до побудови ефективної економіки, розвитку суспільно-політичних структур, формування зовнішньополітичних зв'язків, він нерозривно пов'язаний із формуванням нації, що неможливо без створення національного інформаційного простору [4, с. 55]. Для досягнення зазначеної мети на даному етапі має бути переосмислена роль засобів масової інформації, переформатована їх місія – налагодження комунікації з громадянським суспільством [2; 5; 6]. Побутує думка, що неабияке значення у встановленні цього зв'язку на наших теренах належало пресі, народженій на хвилі демократичного відродження [7; 8; 9]. Вона з'явилась як альтернатива друкованій періодиці тоталітарного

Greskiv O., Junior research fellow,
Library Science Department,
e-mail address: olka.gre@gmail.com,
tel.: +380675668180,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2806-0948>,
Vasyl Stefanyk National
Scientific Library of Ukraine in Lviv,
2 Stefanyka Str., Lviv, 79000, Ukraine

Гресквів О. О., молодший науковий співробітник
відділу бібліотекознавства,
електронна адреса: olka.gre@gmail.com,
тел.: +38067732 70 18,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2806-0948>,
Львівська національна наукова
бібліотека України імені В. Стефаника,
вул. Стефаника 2, Львів, 79000, Україна

суспільства [10, с. 115], здійснила вплив на подальший розвиток системи преси й засобів масової інформації у цілому, тому прослідкувати особливості її функціонування є важливим завданням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ключові аспекти теорії й практики державотворення, тенденції впливу ЗМІ на державотворчий процес вивчала низка науковців: Т. Бутирська, О. Бойчук, Ф. Вауліна, О. Гаврилюк, І. Крупський, В. Лизанчук, А. Матюшина, О. Мітчук, В. Шкляр та ін. Питання комунікації суспільства й влади досліджували: О. Бухтатий, Л. Городенко, І. Паславський, І. Паримський, О. Уліцка, Ю. Фінклер. Проблему формування інформаційного простору, інформаційної політики України розглядали: І. Боднар [11], О. Бухтатий, В. Вакулич [2]. Інші аспекти взаємовпливу інформаційного середовища та державотворення в Україні аналізували: Б. Колос, Н. Лобаз [4], Є. Отделенцев [1], В. Хорошко, Ю. Хохлачова [12]. У розрізі обраної проблематики заслуговують на увагу розвідки: А. Акайомової [6], В. Георгієвської [10], Н. Горошкевич [13], В. Карпенка [7; 14], С. Костилювої [15; 16], А. Кожанова [8; 9], М. Х. М. Хаджі [17], В. Цісака [18], які розглядають особливості роботи ЗМІ перехідного періоду. Цікавими є роботи А. Левченка [19] та І. Луцьок [20], що осмислюють проблематику функціонування регіональної преси, О. Вільчинського [21] та І. Павлюка [22], які аналізують видання окремого регіону України періоду становлення демократії. Водночас феномен сучасної регіональної преси, її роль у формуванні засад державності, світоглядних цінностей суспільства, соціокультурного впливу загалом нині є не достатньо глибоко дослідженим, осмислення в даному ракурсі всієї західноукраїнської регіональної преси – не охоплене, що й зумовлює зацікавленість вказаною проблематикою.

Об'єкт, предмет, мета, завдання. Враховуючи особливу роль західного регіону України, об'єктом дослідження обрано систему преси демократичного спрямування, що виходила друком у 1988–1998 рр. на теренах Західної України. Предметом дослідження визначено якісні характеристики видань. Щодо проблематики статті, то вона не полягає у періодизації преси новітньої України, проте ставить метою виявити ознаки, які характеризують перехідні процеси в розвитку українських ЗМІ. Щодо хронологічних меж розвідки, то обрано відрізок 1988–1998 рр., аби прослідкувати особливості функціонування преси на етапі змін. Отже, мета статті – виявити ознаки, що були характерними для трансформаційного шляху функціонування західноукраїнської регіональної преси, окреслити етапи такого переходу, визначити основні фактори, які здійснили поштовх до подальшого розвитку всієї системи. Це, у свою чергу, зумовило вирішення наступних завдань: сформувати базу даних назв газетних видань, проаналізувати контент відібраних для вивчення пресодруків, виконати аналіз їх змістового наповнення. На основі

отриманих даних, ілюструючи їх цифровими показниками виходу преси, виявити зв'язки, що існували всередині системи та поза нею. Окремим завданням стало викристалізування внеску західноукраїнської регіональної преси у процесі таких змін. Результатом дослідження має стати виділення етапів перехідного періоду, означених характерними змінами, подана оцінка процесу перетворення преси у незалежну суспільну ланку, окреслено її вплив на подальші демократичні перетворення, визначено роль західноукраїнської регіональної преси у процесах розвитку української державності.

Джерельною базою дослідження стали публікації наступних видань: «За вільну Україну» (Львів), «Високий замок» (Львів), «Молода Галичина» (Львів), «Галичина» (Івано-Франківськ), «Вільне життя» (Тернопіль), «Свобода» (Тернопіль), «Волинь» (Луцьк), «Волинь» (Рівне), «Вільне слово» (Рівне), «Вінниччина» (Вінниця), «Буковинське віче» (Чернівці), «Буковина» (Чернівці), «Закарпатська правда» (Ужгород), «Новини Закарпаття» (Ужгород).

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові методи пізнання. У роботі здебільшого застосовувався історичний, аналітико-синтетичний та системний методи. На засадах принципу історизму було з'ясовано провідні тенденції, які виникли у пресі досліджуваного періоду у зв'язку із суспільно-політичними та соціально-економічними процесами. Принцип системності використано при розгляді діяльності періодичних видань як системи преси, що функціонувала у системі інформаційного простору. Для аналізу джерельної бази застосовано принципи всебічності, об'єктивності, аналізу та синтезу, а також метод контент-аналізу.

2. Результати й обговорення

Досліджуючи історію преси незалежної України, науковці дійшли до спільного знаменника, що у хронології розвитку українських ЗМІ виокремлюється пострадянський період, який загалом характеризується послабленням тотального контролю та відновленням свободи слова [12, с. 226]. Вважається, що перемини в українській пресі кінця ХХ ст. почали набирати силу наприкінці 80-х, коли, реагуючи на демократичні перетворення, вона спробувала відмовитись від наві'язаних їй орієнтирів. Поштовхом до руйнування стандартів, спочатку обережних, далі – до більш рішучих, стала «горбачовська» політика у всіх її проявах. Поява ж неофіційної періодики запровадила початковий етап активних зрушень [15, с. 348]. Серед перших «позацензурних» видань кінця 80-х на західноукраїнських землях були «Український вісник», «Євшан-зілля», «Кафедра», «Поступ», які виникли як засіб вираження поглядів неофіційних рухів, а також з метою розпочати діалог із владою. До числа неофіційної преси належали газети, вісники, бюлетені, що готувалися до друку неформальними суспільно-політичними та культурно-патріотичними організаціями. Вагому частку

такої західноукраїнської преси становили часописи, засновані громадсько-патріотичними організаціями: Українською Гельсінською спілкою та Народним Рухом України за перебудову. Сюди ж належали видання науково-культурних товариств, студентських об'єднань та інших спільнот. Наклади цих друків були невисокими, графічне оздоблення й поліграфія непримхливими. Поширювалася дана продукція серед членів організацій і наближених осіб. Тематика публікацій неформальної преси активно піднімала проблеми політичного вибору нації та загальнодемократичних цінностей (Демократичні вибори – шлях до суверенності України. *Віче*. 1989. № 5; Менше регламентації – більше агітації. *Поступ*. 1990. № 3(20) лют.), критики радянської влади (І. Дем'янюк: «Перестройка» – для кого? *Шлях до волі*. 1990. № 4; Погляд вглиб. *Шлях до волі*. 1990. № 5), відбудови морального фундаменту нації, відродження національної культури (Чи служить культура народові? *Віче*. 1989. № 5). Одночасно з неформальними виданнями виходили так звані офіційні друки, тематика яких також не цуралася національних питань (Що ми знаємо про Якова Головацького? *Вільна Україна*. 1989. 10 груд.; «Пробудження ще не настало...» [Бесіда з головою громад.-культ. т-ва «Дзвін» О. Й. Бойкевичем] *Прикарпатська правда*. 1989. 13 груд.). Однак дана преса не відзначалася такою гостротою публікацій у порівнянні з неформальними виданнями, які вели на той час справжню антикомуністичну пропаганду.

За офіційною статистикою, у 1989 р. в країні загалом видавалося 1783 назви газет, враховуючи додатки [23, с. 35]. Щодо неофіційних видань, то, за даними НБУВ ім. В. І. Вернадського, у них налічується 107 назв за 1989 р. і понад 400 за 1990 р. [24]. До початку 1991 р. переважна частина згаданої неофіційної продукції зникла, інша – пройшла реєстрацію [15, с. 157]. Натомість оновлені дані за 1990 р. повідомляли про випуск 1810 назв газет із додатками [23, с. 35]. Навіть за відсутності жодних статистичних відомостей щодо неформальної преси, але володіючи опублікованими даними [25], можна констатувати, що випуск неофіційних видань сконцентрувався у низці міст Західної України, серед яких центральне місце відігравав Львів.

Майже одночасно з легалізацією неофіційних видань відбувався процес диференціювання преси. Здебільшого виокремлювалися наступні групи: офіційна партійна, комсомольська, відомча преса й видання демократичного спрямування. У цей час низка редакцій змінювала назви, переформатовувала штат редколегій. Так, у Львові паралельно газеті «Вільна Україна» почала виходити цілком опозиційно налаштована «За вільну Україну», в Івано-Франківську як орган облради почала виходити «Галичина», на противагу комуністичній «Прикарпатській правді». Зокрема, внаслідок переорієнтування поглядів та цілей, як органи місцевих рад було утворено ще низку часописів: «Новини Закарпаття» (Ужгород), «Буковинське віче» (Чернівці), «Свобода» (Тернопіль). Серед газет, які з'явилися у 1990-му на позиціях незалежності – «За незалежність:

Україна», (Івано-Франківськ), «Вільне життя» (Тернопіль) тощо. Аналізуючи тематику публікацій цих демократично налаштованих видань, преса здебільшого порушувала проблематику: реальної політичної налаштованості у суспільстві (Чи за соціалізм ми – прихильники Руху. *Буковинське віче*. 1990. № 1; На захист демократії. *Галичина*. 1990. № 9), засудження дій чинної влади (Телеграма голови Ів.-Фр. облпрофради С. Лук'янчука до Верховної Ради України [Про порушення питання про притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних в приховуванні інформації про реальну радіаційну обстановку]. *Галичина*. 1990. № 11), викриття злочинів тоталітарного режиму (Жертви НКВС. *Галичина*. 1990. № 11). Розкривала питання відбудови фундаменту нації, відновлення історичної пам'яті народу (Чи руйнуємо історію? [Пробл. збер. пам'яток історії та культури]. *За вільну Україну*. 1990. 8 лист.; Займалась зоря листопада: події осені 1918 р. на Тернопільщині. *Вільне життя*. 1990. 30 жовт.; Західно-Українська народна Республіка. *За вільну Україну*. 1990. 1 лист.), вшанування героїв (Іван Франко і січове стрілецтво. *За вільну Україну*. 1990. 21 груд.; Невольник свободи нашої [Пам'яті поета В. Стуса]. *За вільну Україну*. 1990. 4 вер.), мовної політики, національної освіти і культури (Школа вибирає свободу. *Галичина*. 1990. 24 серп.; Лід рушив? *Вільне життя*. 1990. 25 серп).

Вже у 1991 р. загалом по Україні виходило 1 909 назв газет із додатками. Середній разовий тираж газет зріс і становив 26 673 000 пр. (1990 р. – 25 717 000) [26, с. 38]. Процес структуризації політичної системи країни спричинив появу нової преси партійної приналежності. Судячи з незначного зростання накладів і принципових змін у роботі редакцій, цей період також можна охарактеризувати як момент усвідомлення пресою своєї суспільно-політичної ролі. Якщо тематика партійних газет чітко віддзеркалювала політичні орієнтири своїх засновників, найбільше друкувала заяви, програми, заклики, відозви, інтерв'ю з активістами та прихильниками, то публікації незалежних регіональних демократичних видань, активно підтримуючи хвилю національного піднесення, висвітлювали: проблематику економічної ситуації в країні (Впевнена хода... кризи. *Закарпатська правда*. 1991. 2 лют.), позицію самоврядних організацій (Продекларовано незалежність професійних спілок Закарпаття. *Закарпатська правда*. 1991. 19 лют.) тощо. Водночас багато статей було пронизано питаннями пошуку джерел духовного відродження нації, національної освіти і культури (Концепція розвитку народної освіти на Буковині: проект. *Буковинське віче*. 1991. 5 січ.); актуалізувалася проблема відновлення історичної пам'яті народу (Вічнозелені галузки Карпатського краю [Із засідання комісії по вивченню «білих плям» в історії Закарпаття]. *Новини Закарпаття*. 1991. 6 лют.), вшанування імен визначних осіб і патріотів краю (Творець національного гімну [До 120-річчя з дня смерті композитора М. Вербицького]. *За вільну Україну*. 1991. 5 січ.; Августин Волошин: етапи життя і діяльності. *Новини Закарпаття*. 1991. 10 серп.).

Підсумовуючи окреслений вище період функціонування преси (1989–1991 рр.), варто зазначити, що, всупереч багатьом чинникам, було започатковано новий етап формування національного інформаційного простору країни. Почався він зі зростання випуску неофіційної періодики, що, на думку дослідників, чітко визначається посиленням політичної кризи в СРСР [15, с. 348]. Далі спостерігався спад виходу нелегальних видань, пов'язаний із законодавчими новаціями у сфері ЗМІ (вихід Закону СРСР «Про друк та інші засоби масової інформації»), а також кінцевим етапом формування національно-демократичних організацій та мережі їх регіональних друкованих представництв [9, с. 14]. На нашу думку, наслідком явища періодичного «самвидаву», основним завданням якого було здолання монополії на інформацію, стала поява легальної демократичної преси. Роль західного регіону України на даному етапі полягала у тому, що звідси, зокрема зі Львова, взяв виток рух спротиву системі, активізувалася діяльність неформальних об'єднань різного штибу, виникла масова частка «позацензурної» періодики. Водночас західноукраїнська неформальна преса сприяла зародженню преси національно-демократичних сил і дала можливість появи незалежних видань в українському інформаційному просторі. Її визначальний внесок на даному відрізку полягав у чіткій постановці політико-державного вибору нації, окресленні демократичних засад побудови держави з високим рівнем свободи слова, патріотичної спрямованості, закріпленні культурно-історичних традицій, поглибленні змісту української національної ідеї.

Наступний етап функціонування преси визначається 1992 р. На цей момент в економіці запустився процес вільного ціноутворення, спостерігалася девальвація національної грошової одиниці. Вся система друкованої періодичної інформації постала перед новими викликами часу – вартість паперу, друку, розповсюдження швидко зростала, а постачання друкарського паперу майже припинилося. Влада здійснювала декларативні кроки на підтримку преси, насправді ж іншими адміністративними методами посилювала наслідки економічної ситуації [7, с. 156]. Навіть ті вимоги, яких домоглися газетарі після позачергового з'їзду СЖУ (січень 1992 р.), суттєво не полегшили умов існування незалежних видань. До непростого стану додалося зниження купівельної здатності населення, що призвело до скорочення тиражів. Кількість газет, які виходили у 1992 р. включно з додатками, становила 1 751 назв із середнім разовим накладом 24 216 400 пр. [26, с. 38]. У 1993 р. газет із додатками виходило 1 822 назв із середнім разовим накладом 39 870 300 пр., у 1994 р. – 1 738 назв із середнім разовим накладом 19 630 000 пр. [26, с. 38–39]. Все свідчило про слабкі шанси на виживання української преси у новій економічній реальності.

Зріз проблематики публікацій західноукраїнської преси демократичного спрямування 1992–1993 рр. як ніколи окреслював коло гострих політичних,

економічних, соціальних питань життя українців (Рік минув – проблем не зменшилось. *Буковина*. 1992. 3 січ.; Сметана дорога, молока бракує. *Волинь* (Луцьк). 1992. 3 січ.; Куди скочуємося? *Новини Закарпаття*. 1992. 11 лют.; Нелегкий шлях до ринку. *Волинь* (Луцьк). 1992. 1 лют.; Про цукор, олію і брак грошей. *Буковина*. 1993. 27 жовт.). На перший план також вийшли проблеми зі злочинністю (Глибокі корені зла. *Буковинське віче*. 1992. 20 лют.), питання довілля (Мусимо знати, чим дихаємо. *Новини Закарпаття*. 1992. 13 лют.; Природа не терпить байдужих. *Вінниччина*. 1992. 28 січ.). Водночас і тематика газетних матеріалів, і спосіб їх викладення були пройняті формулюванням нового змісту національної ідеї, пошуком соціокультурного підґрунтя для формування української нації (Зусилля об'єднує КУН. *За вільну Україну*. 1992. 27 жовт.; Чорновіл В. Цього року вирішуватиметься доля держави. *За вільну Україну*. 1992. 27 лют., Горинь М. Кілька слів з приводу... *Молода Галичина*. 1993. 16 жовт.). На сторінках преси обговорювались орієнтири творення нової політичної моделі України, її соціально-економічної трансформації (Країна Русинія у центрі Європи?: дехто хоче звести бар'єр між Україною і Заходом. *За вільну Україну*. 1992. 27 жовт.; Риштування, а не барикади потрібні нині Україні. *Галичина*. 1992. № 152; Не повторимо минулих помилок. *Буковинське віче*. 1993. 1 груд.; Коломієць П. Україна: політичний вибір чи вибір політиків? *Новини Закарпаття*. 1993. 6 лист.; Горинь М. Час працює на Україну. *Вільне слово*. 1993. 20 жовт.; Чи піде Україна «російським шляхом»? *Високий замок*. 1993. 11 лист.; П'ята колона. Вона робить все, щоб загубити державну незалежність України. *Галичина*. 1993. 17 груд.). Відобразилося також загострення релігійної ситуації в країні (Заява уповноваженого Ради в справах релігії при Кабінеті Міністрів України по Чернівецькій області. *Буковина*. 1992. 20 лют.), непростих міжконфесійних відносин (До питань міжконфесійної злагоди. *Новини Закарпаття*. 1992. № 3). Не забувала демократична преса розкривати питання відновлення історичного минулого, пам'яті визначних осіб (Патріот, військовий, дипломат: штрихи до портрета Д. Вітовського. *Молода Галичина*. 1992. 10 лист.; Через тернії до зірок [100-річчя Й. Сліпого]. *Високий замок*, 1992, 20 лют.).

Станом на початок 1994 р. галузь друкованої періодичної інформації втрачала обсяги тиражів, але нарощувала різноманіття. На ринку західноукраїнської періодики, як і в цілому по Україні, з'явилися нові види газет: економічного, ділового напрямку, рекламних і приватних оголошень. Продовжували реєструватися демократичні й національно-патріотичні видання. Палітра періодики також збагатилась освітянською пресою, свою нішу зайняли газети й журнали, присвячені нетрадиційним методам лікування, окультним наукам та езотериці. Ринок преси, з огляду на засновника, окреслювався наступними групами: державна преса (органи владних структур різного рівня), партійні видання, преса комерційних організацій, незалежна преса (у т.ч. видання трудових, журналістських

колективів, творчих спілок), газети промислових підприємств, видання, зареєстровані приватними особами [7, с. 145]. У цей час у політичному житті країни відбувалося посилення президентської вертикалі. Заснування фонду «Незалежна преса України» уможливило вплив на редакційну політику видань.

Загальний дискурс матеріалів західноукраїнської демократичної преси 1994 р. окреслював коло наступних проблем: зовнішньої політики України (Тристороння заява президентів України, США та Росії. *Волинь* (Луцьк). 1994. 20 січ.), зовнішнього курсу Росії (Україна позбулась ядерної зброї, а Росія вкотре претендує на роль миротворця в Європі. *Високий замок*. 1994. 8 груд.; Українсько-російські переговори з проблем ЧФ. *Молода Галичина*. 1994. 15 вер.; Чи Росія відповідь за злочин? *За вільну Україну*. 1994. 29 лист.). Також газети публікували чимало матеріалів щодо перших парламентських виборів на мажоритарній основі та виборів президента України (Нові вибори без старих порушень. *Галичина*. 1994. 25 січ.; Кравчук-Україна-держава. Кучма-Росія-колонія. *Волинь* (Рівне). 1994. № 27). Не оминали газетні публікації економічної тематики (Спокійно, йдемо на дно. *Прикарпатська правда*. 1994. 1 січ.; Хто зупинить прихвизацію. *Галичина*. 1994. № 9.), демографічної ситуації (Вимираємо помаленьку? *Вільне життя*. 1994. 30 серп.). Водночас видання демократичного спрямування продовжували активізувати питання національного відродження, культури, освіти, мови (Відроджуйтесь, не зрїкайтесь своїх традицій. *Прикарпатська правда*. 1994. 12 лист.; Національна свідомість Українців. *За вільну Україну*. 1994. 20 серп.; Мова, як і вишиванка, має бути чистою. *За вільну Україну*. 1994. 9 вер.).

Важливо акцентувати, що преса західного регіону України цього періоду була активно включена у передвиборчий процес. У розпал парламентських дебатів на сторінках часописів виникла публічна дискусія щодо концепції державотворення та стратегії розбудови держави (Гуртом оборонимо Україну [Про наміри Л. Кравчука]. *Вільне життя*. 1994. 2 вер.; Демократи тільки готуються брати владу. *Галичина*. 1993. № 97; Треба змінити владу! *Буковина*. 1994. 19 січ.). Практично всі обласні, районні, місцеві газети публікували програмні партійні документи, вміщували інтерв'ю політиків та лідерів громадських об'єднань (ВНРУ: захистимо націю і державу. *За вільну Україну*. 1993. 27 лист.; Лук'яненко Л. Україні можна служити будь-де. *Буковинське віче*. 1994. 7 вер.; Харченко О. Куди рухається Народний Рух України. *Волинь* (Луцьк). 1994. 22 вер.; Журавський: «Йти в опозицію передчасно». *Вільне життя*. 1994. 1 лист.). Завдяки такій активній позиції західноукраїнських видань виборці Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей віддали перевагу представникам націонал-демократичних сил, чого виявилось недостатньо, аби сформувати в парламенті потужне національно-демократичне представництво. На думку А. Кожанова, західноукраїнська демократична преса не змогла

забезпечити партіям демократичного спрямування всеукраїнської підтримки [9, с. 14].

Від 1995 р. стан друкованої преси перейшов у ремісію вперше за період трансформації, що означало, що засоби масової інформації кволо, але пристосувалися до економічних і політичних умов. Статистичні дані свідчили про вихід 1 923 назв газет із додатками. Середній разовий тираж газет зріс до 20 517 300 пр. [26, с. 39]. Новим фактором змін у системі преси виявився зсув показника зацікавленості читацької аудиторії в бік регіональної та місцевої періодики. Серед всіх типів газет, яких у 1995 р. нараховувалося 1 877 др. од., лише 125 др. од. були загальнодержавними, тоді як 232 – обласними, 339 – міськими, 406 – районними і 385 – нижчого рівня [26, с. 40]. Взірцем окресленої ситуації на газетному ринку став західний регіон України. Найбільш успішними регіональними виданнями другої половини 90-х були: «Високий замок» (Львів), «Галичина» (Івано-Франківськ), «Експрес» (Львів), «Воля» (Тернопіль), «Тиждень» (Львів). Цього часу були також зареєстровані нові часописи, засновані політичними партіями і об'єднаннями, з'явилася низка видань, утворених національно-культурними товариствами. Загалом це був період затишшя, який видавці користали для зміцнення своїх позицій.

Загальне тематичне наповнення публікацій західноукраїнської демократичної преси 1995 р. мало наступне забарвлення: зовнішня політика України (НАТО відчиняє двері до своєї хати. *Високий замок*. 1995. 16 трав.), невдоволення політичною владою («Що вони там роблять...» і хто? [Про роботу парламенту]. *Закарпатська правда*. 1995. 20 трав.). Дискутувалося підписання Конституційного договору між ВР і Президентом (Багатогранність договору. *За вільну Україну*. 1995. 10 черв.) Актуальними залишалися економічні проблеми (Трясовина інфляції і кризи. *Закарпатська правда*. 1995. 23 трав.; Чи можна довіряти банкам? *Вільне слово* 1995. 17 трав.). Також на передній план регіональної преси вийшли місцеві проблеми (Бюджет Льв. обл. на 1995 р. *Високий замок*. 1995. № 69; Зовнішня торгівля Вінниччини. *Панорама*. 1995. 13 трав.; Життя і проблеми міста. *Волинь* (Луцьк). 1995. 8 черв.).

Поміж тим преса не припиняла заповнювати «білі плями» в історії українського народу (Хто плюндрував економіку України під час війни. *За вільну Україну*. 1995. 6 трав.; Україна у Другій світовій війні. *Вільне життя*. 1995. 6 трав.), засуджувала дії минулої влади (Міжнародний суд над КПРС за злочини тоталітарного режиму – гарантія миру, безпеки й стабільності, запорука свободи народів колишнього СРСР. *За вільну Україну*. 1995. 18 трав.), друкувала публікації, в яких закликала відроджувати регіональні традиції, культуру, освіту, релігію (Нація може бути без усього, але не без школи. *Вінниччина*. 1995. 14 черв.; Прагнемо утверджувати єдину Українську Церкву. *За вільну Україну*. 1995. 30 трав.), продовжувала пропагувати й утверджувати національні ідею та цінності (Косів М. Лише на етнічних

засадах націю не побудуєш. *Високий замок*. 1995. 20 трав.).

Осмилюючи даний етап функціонування преси (1992–1995 рр.), варто зазначити, що окреслений період почався із загострення негативних економічних показників. Водночас як західноукраїнська партійна, так і суспільно-політична газетна періодика не спромоглися стати якісним ресурсом формування патріотично налаштованих органів державної влади. Загалом важка ситуація преси даного періоду була викликана: відсутністю державних дотацій та справедливих умов фінансування суб'єктів ринку друкованих ЗМІ; неспроможністю політичних обранців здійснити швидкі реформи для створення умов для саморегулювання ринку; неготовністю суспільства до вільного розвитку преси без державного субсидування [18, с. 12]. Зламана раніше система підпорядкування друкованої періодики викликала зміну структурного й типологічного обличчя преси, відбувалися пошуки нових організаційних засад і напрямів роботи. Саме пристосовуючись до ситуації, шукаючи економічної стабільності, частина видань потрапляла у залежність. Частина зареєстрованої періодики функціонувала деякий час і зникла. Однак, відстоюючи активну позицію стосовно невдалих політичних та економічних рішень, формуючи уявлення громадськості щодо геополітичних та соціокультурних проблем молодого державного утворення, низка з них, як от: «Високий замок», «Галичина», «Вільне життя», «Волинь» (Луцьк), – зуміла втримати планку незалежних громадсько-політичних часописів. Внесок преси західного регіону України цього періоду полягав у тому, що вона продовжувала обраний напрям актуалізації змісту національної ідеї та поглиблення суспільного інтересу до її осмислення й надалі заповнювала «білі плями» в українській історії, друкувала публікації, в яких закликала відроджувати регіональні традиції, культуру, освіту, релігію.

Наступний етап трансформації преси прив'язаний до 1996 р., коли в Україні почали вимальовуватися політичні групи всеукраїнського масштабу. На цей час кількість газет, які друкувалися в Україні, становила 2 288 назв із додатками [26, с. 39]. Серед засновників видань чималу частку займали недержавні структури [14, с. 271]. Загальноукраїнська статистика показувала посилення тенденції виходу газет російською: 1996 р. – 884 [26, с. 39], 1997 р. – 1 062 [27, с. 41], 1998 р. – 1 193 [28, с. 42]. Часописи обласного, районного та міського рівня й надалі кількісно переважали всеукраїнські видання.

Західноукраїнська регіональна преса 1996 р. віддзеркалювала важливі події та настрої часу (Чи стане реальністю всеукраїнський референдум, якого домагаються унсовці та комуністи? *Високий замок*. 1996. № 10–11; Хворий Єльцин – хвора Росія. *Закарпатська правда*. 1996. 20 січ.; Чорнобильський розлом: справжня причина аварії замовчується 10 років. *Новини Закарпаття*. 1996. 10 лют.). Немаловажним напрямом функціонування преси була її участь у дискусії довкола прийняття Конституції України. У газетному дискурсі

сформувалися точки зору, які впливали з програмних положень головних політичних гравців (Бойко Б.: «Нову Конституцію мусимо прийняти зараз». *Свобода*. 1996. 23 січ.; Не будівниками, а руйнівниками держави виступають комуністи на тлі свого проекту «Конституція (Основной Закон) Украинской Советской Социалистической Республики». *За вільну Україну*. 1996. 30 січ.; Нова Конституція «іменною» достоту не буде. *Вінниччина*. 1996. 27 січ.; Коли і якою буде нова Конституція України. *Вільне слово*. 1996. 24 січ.; Україні потрібна нова Конституція. *Волинь* (Луцьк). 1996. 14 бер.). Цікаво зазначити, що виданням національно-демократичного спрямування регіону була відведена роль опонента поглядам соціалістів і комуністів та популяризатора лінії демократичних сил у конституційному процесі. Важливо, що на шпальтах часописів давали висловитись всім учасникам дискусії (Михайло Горинь: «Намітилися позитивні зрушення. Вони мають стати стійкою тенденцією». *За вільну Україну*. 1996. 13 січ.; Олекса Гудима: «Ми мусимо прийти до влади». *Високий замок*. 1996. 27 січ.; Леонід Кравчук: «Політики на пенсію не йдуть». *Високий замок*. 1996. 30 січ.; Іван Вакарчук: «Українська ідея “п'ятій колонії” не по зубах». *Високий замок*. 1996. 27 лют.; Симоненко П. Над російськими комуністами зійшла ранкова зірка. А українські кажуть: ще не вечір. *Високий замок*. 1996. №17–18.)

Схожа ситуація збереглася ближче до проведення чергових парламентських виборів. У 1997–1998 рр. для консолідації сил згрупувалися політичні блоки та об'єднання. Ці формування, в процесі їхнього перетворення на суб'єктів політики, надзвичайно сильно вплинули на стан медіа. Серед західноукраїнських регіональних видань, природно, з'явилася низка нових партійних часописів. Ці та інші видання, інформуючи читачів про актуальні політичні події та коментуючи факти з політичного життя, здебільшого сконцентрувалися на співставленні форм і методів власної роботи, демонструючи «набивання собі ціни». Більш виважено процес політичного будівництва висвітлювала регіональна громадсько-політична преса – друкувала інтерв'ю з лідерами (Я. Джорджик: «Маємо сформувати нову владу – українську не тільки за формою, а за змістом». *Свобода*. 1998. 5 бер.; І. Плющ: «НДП гуртує демократів... Хотілося б створити у Верховній Раді фракцію здорового глузду...». *Буковинське віче*. 1998. № 18; Майбутнє за соціал-демократами. *Буковинське віче*. 1998. № 28), давала загальну оцінку виборчому процесу (Політична еліта і електорат. *Галичина*. 1998. № 31; Вибори за новими законами. *Буковинське віче*. 1998. № 14; Новий парламент України матиме яскраве антипрезидентське забарвлення. *За вільну Україну*. 1998. 27 бер.), публікувала інтерв'ю з претендентами на місцеву владу (Володимир Маринівський: «Я хочу прийти до влади чесно» [Бесіда з канд. на міського голову Тернополя]. *Свобода*. 1998. 28 бер.). Крім того, шпальти газет стали майданчиками для оприлюднення відкритих листів, інших світоглядних матеріалів щодо майбутнього

України (Вимагаємо припинити геноцид нації. Відкритий лист до Президента України. *За вільну Україну*. 1997. 22 серп. № 98; Л. Кравчук: «Я не можу бути в опозиції до рідної дитини». *Луцький замок*. 1998. № 11; Лідер Руху В. Чорновіл оптимізму не втрачає. *За вільну Україну*. 1998. 9 квіт.). Також розглядалися питання ефективності діяльності уряду (Косів М. Ще одна втрачена можливість: кілька думок з приводу призначення нового прем'єр-міністра. *За вільну Україну*. 1997. 16 серп.), ефективності законотворчого процесу Верховної Ради України (Держава для громадян чи держава для номенклатури? [Щодо ЗУ «Про держслужбу»]. *За вільну Україну*. 1998. 4 квіт.), питання Основного Закону (Конституція України: державність, демократія, права людини. *Галичина*. 1998. № 101). Висвітлювались зовнішньополітичні проблеми (Україна і НАТО: реалії та перспективи. *Новини Закарпаття*. 1997. № 122; Президент України хоче рівноправних відносин з Росією. А чи хоче цього Москва?.. *За вільну Україну*. 1997. 5 бер.; Київ виявився затиснутим між Вашингтоном та Москвою... До пит. укр.-амер. суперечностей з приводу продажу ядер. Технологій. *За вільну Україну*. 1998. № 22).

Аналіз функціонування тогочасної преси в Україні свідчив про вплив російського інформаційного середовища – низка багатотиражних російськомовних газет розчиняла місцевий ринок. Крім того, система західноукраїнської місцевої преси стала поповнюватися часописами, що виходили російською або кількома мовами одночасно. Показовим взірцем ситуації був вихід двомовного номера газети «Високий замок», який випускався як перекладене російською четвергове видання.

Зважаючи на посилення таких тенденцій, у публікаціях ряду західноукраїнських регіональних демократичних часописів активізувалися питання загрози «розчинення етнічних українців у російськомовному культурному середовищі, захисту української мови як державної (Перспективи мови і нації українців. *За вільну Україну*. 1997. 7 серп.; Хто захистить українську мову від шовіністів? *За вільну Україну*. 1997. 16 вер.). На сторінках преси активно обговорювалися проблеми української національної ідеї як основи для консолідації української нації (Чорновіл В.: «Що ми надбали і що втратили за шестиліття нашої Незалежності». *Свобода*. 1997. 23 серп.), висловлювалися різні думки щодо шляхів плекання національної свідомості (Іван Драч: «Разом зі становленням Української держави відбувається становлення світового українства». *Галичина*. 1997. № 134–135). Водночас, констатуючи створення певних політико-правових підвалин для такого розвитку, була практично відсутня об'єднувальна національна ідея у руслі консолідації українського суспільства (Кому вигідно роздмухувати конфлікт між владою та церковною громадою? *Галичина*. 1998. № 23; Лизанчук В. Нівечення національної гідності: хто не хоче, щоб спрацювала українська ідея державотворення? *За вільну Україну*. 19–21 трав.). Спроби сформулювати цю ідею моноетнічною чи

одномовною викликали помітну поляризацію суспільства. Поруч із багатьма конструктивними ідеями, заявленими політиками щодо побудови очікуваного устрою, суспільні та державницькі питання ставали об'єктом політичних спекуляцій і демагогії. Тож, на думку деяких експертів, у цьому періоді виникла загроза національному інформаційному простору України [14, с. 292–293]. Сьогодні проблема захисту інформаційного простору нашої держави опинилась у полі зору низки науковців [2; 11; 22]. Детальне вивчення цього та інших аспектів функціонування західноукраїнських медіа, а також наступних часових відрізків, окреслює нові перспективи досліджень.

3. Висновки

Розглядаючи процес трансформування західноукраїнської регіональної преси, відзначимо, що швидкому її переходу від одного становища до іншого сприяло активне зміщення стану суспільно-політичної сфери. У процесі трансформування виокремлюються періоди: 1998–1991 рр. – вихід з-під тоталітарного впливу, легалізація неофіційних видань; 1992–1996 рр. – крах монополії впливу, поява нових видань, сегментування ринку; 1996–1998 рр. – функціонування преси в умовах політичного різноманіття та загрози втрати національного інформаційного простору. Зазначимо, що формування тогочасної системи преси відбувалося під дією внутрішніх і зовнішніх політико-економічних факторів, а також особливостей становлення політичного режиму в Україні.

Основними чинниками, які здійснили поштовх до подальшого розвитку всієї системи медіа, стали: зростання випуску неофіційної періодики, поява легальної демократичної преси, пошуки нових організаційних засад і напрямів роботи незалежних видань, збільшення кількості місцевої періодики, перехід видань у власність великих комерційних структур, вплив російського інформаційного середовища.

Підсумовуючи аналіз якісних характеристик видань, нова західноукраїнська преса, у порівнянні з тоталітарним періодом, відрізнялася різноманітністю точок зору. Вона не цуралася викривати проблемні ділянки економічного становища, зовнішньо- та внутрішньополітичної ситуації, відвертого політичного протистояння. Осмисливши власну суспільно-політичну роль, газетярі не боялись оприлюднювати інформацію, яка часто не збігалась із офіційною. Визначальний внесок західноукраїнської преси на етапі трансформування полягав не лише у висвітленні громадсько-політичних подій, але й в актуалізації та поглибленні змісту української національної ідеї, підтриманні публічної дискусії щодо концепції державотворення, стратегії розбудови держави, відродження регіональних традицій, культури, освіти, релігії.

Водночас, за обраний часовий проміжок демократизації, не вся преса, в тому числі західного регіону України, змогла остаточно вирватися з-під впливу держави, низка видань перестала функціонувати. Разом

з тим, феномен незалежної, вільної періодики зумів дати паростки й допоміг окремим виданням перетворитись у якісні громадсько-політичні часописи. Відстоюючи активну позицію стосовно невдалих державницьких рішень, ці часописи втрималися на плаву й спромоглися формувати достатньо якісний інформаційний ресурс щодо внутрішніх, соціокультурних і геополітичних проблем України. Газети «Високий замок», «Галичина», «Вільне життя», «Волинь», «Вільне слово», «Вінниччина», «Буковинське віче», «Закарпатська правда» й донині продовжують відігравати немаловажну роль в інформаційному середовищі свого регіону.

Досліджуючи шлях трансформації західноукраїнської регіональної преси, варто відзначити її позитивну роль у розвитку демократичних перетворень країни. Найбільше вона сконцентрувалася на популяризації символів та смислів нової доби. Зокрема, чітко відслідковується вплив преси національно-демократичного спрямування на відновлення історичної пам'яті нації, загострення уваги до побудови національної церкви, апелювання до розвитку та утвердження мовної політики, виховання національно-свідомих громадян, формування образу національних героїв у свідомості українського народу. Значення національно-демократичної преси зазначеного періоду також є непересічним у контексті засудження знаків і символів епохи, що відійшла.

Окреслена діяльність преси національно-демократичного спрямування в умовах переходу від тоталітаризму до демократії стала одним із чинників формування державницької свідомості в українському суспільстві.

Список бібліографічних посилань

1. Отделенцев Є. О. Аспекти та особливості демократизації України. *Сучасне суспільство: Політичні науки. Соціологічні науки. Культурологічні науки*. 2016. Вип. 1(11). С. 119–128. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.51241>.
2. Вакулич В. М., Бухтатий О. Є. Державна інформаційна політика як механізм реалізації інформаційної функції сучасної держави. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 1. С. 97–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_1_17 (дата звернення: 05.09.2018).
3. Бельська Т. В. Демократичний транзит: специфічна риса сучасного суспільно-політичного процесу. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2 (34). 2008. С. 78–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdu_2008_2_11 (дата звернення: 05.09.2018).
4. Колос Б., Лобаз Н. Як будувати високоцивілізовану, високорозвинену, народну, демократичну Українську державу. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького*. 2018. Т. 20. № 86. DOI: <https://doi.org/10.15421/nvlvet8610>.
5. *Baltic Media in Transition / Edited by Peeter Vihalemm*. Tartu: Tartu University Press, 2002. 304 с.
6. Акайомова А. В. Теоретичні основи ЗМІ в умовах демократичних перетворень. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]: Політологія*. Т. 131. Вип. 118. 2010. С. 6–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2010_131_118_3 (дата звернення: 05.09.2018).
7. Карпенко В. Преса і незалежність України. *Практика медіа-політики 1988–1998 рр.* Київ: Інститут журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, Нора-Друк, 2003. 350 с.

8. Кожанов А. В. Преса національно-демократичних сил України впродовж 1991–1996 рр. *Інтелекція і влада*. Вип. 30. 2014. С. 155–161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2014_30_18 (дата звернення: 05.09.2018).

9. Кожанов А. В. Преса національно-демократичного спрямування в суспільно-політичних процесах України (1989–1996 рр.): автореф. дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01. Миколаїв, 2014. 20 с.

10. Георгієвська В. Відродження багатопартійної преси в демократично орієнтованому суспільстві (друга половина 80-х – початок 90-х рр. XX ст.). *Журналістика*. 2015. Вип. 14 (39). С. 111–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhur_2015_14_12 (дата звернення: 05.09.2018).

11. Боднар І. Р. Стратегічні напрями державного регулювання національного інформаційного простору. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. № 3/3(8). С. 26–30. DOI: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2015.39010>.

12. Хорошко В. О., Хохлачова Ю. Є. Інформаційна війна. ЗМІ як інструмент інформаційного впливу на суспільство. Частина 1. *Безпека інформації*. 2016. Т. 22. № 3. DOI: <https://doi.org/10.18372/2225-5036.22.11104>.

13. Горошкевич Н. Є. Деякі чинники формування процесів державотворення в друкованих виданнях Івано-Франківщини. *Вісник Харківської державної академії культури*. Вип. 48. 2016. С. 137–146. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.48.104599>.

14. Карпенко В. Інформаційна політика та безпека: підручник. Київ: Нора-Друк, 2006. 320 с.

15. Костилова С. О. До питання про природу трансформаційних процесів у системі друкованих ЗМІ України другої половини 80-х – першої половини 90-х рр. XX ст. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2003. № 9. С. 332–352. URL: http://resource.history.org.ua/publ/pro_2003_9_332 (дата звернення: 05.09.2018).

16. Костилова С. О. Роль друкованих засобів масової інформації України у здійсненні соціально-економічних перетворень в умовах перебудови. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвідомчий збірник наукових праць*. 2007. Вип. 16(2). С. 416–430. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/13117>.

17. Хаджі Мухаммад Хідер Мавлуд. Преса України та Іракського Курдистану в перехідний період становлення демократії. Луганськ: В. С. Резніков, 2014. 199 с.

18. Цісак В. Трансформація преси в Польщі і Україні в контексті суспільних змін (1989–1999 рр.): автореф. дис. ... д-ра філ. наук: 10.01.08. Київ, 2001. 42 с.

19. Левченко А. М. Роль регіональних ЗМІ у соціокультурній, економічній та політичній системах суспільства. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1381> (дата звернення: 05.09.2018).

20. Луцюк І. Регіональні ЗМІ в сучасному суспільстві: функції, завдання та проблеми. *Вісник Львівського ун-ту. Серія: Журналістика*. Вип. 39. 2014. С. 152–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Jur_2014_39%28%29_22 (дата звернення: 05.09.2018).

21. Вільчинський О. Преса Тернопільщини 1985–1991 років: структурно-змістовий аспект: монографія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. 159 с.

22. Павлюк І. З. Українська преса Волині 1990–2000 років як інформаційно-культурне явище. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1882> (дата звернення: 05.09.2018).

23. Друк України (1986–1990): стат. зб. Київ: Книжкова палата України, 1999. 44 с.

24. Носкіна Н. М. Неформальна преса України 1989–1998 рр. (Київські газети). URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1256> (дата звернення: 05.09.2018).

25. Неформальна преса в Україні (1988–1991): каталог за матеріалами газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / редкол.: Т. Борисенко, О. Залізнюк, О. Лук'янчук, О. Обертас, О. Проценко. Київ : Смолоскип, 2001. 144 с.

26. Друк України (1991–1996): стат. зб. Київ : Книжкова палата України, 1998. 48 с.

27. Друк України (1997): стат. зб. Київ : Книжкова палата України, 1999. 44 с.

28. Друк України (1998): стат. зб. Київ : Книжкова палата України, 1999. 44 с.

References

1. Otdielientsev, Y. O. (2016), "Aspects and features of democratization of Ukraine", *Suchasne suspilstvo [Modern Society]*, no. (11). pp. 118–127. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.51241>.

2. Vakulych, V. & Bukhtaty, O. (2014), "State information policy as a mechanism for the implementation of the information function of the modern state", *Publichne upravlinnia : teoriia ta praktyka [Public Management : Theory and Practice]*, vol. 1, pp. 97–107, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_1_17 (accessed 05 September 2018).

3. Bielska, T. (2008), "Democratic transit: a specific feature of the modern socio-political process", *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia [Pressing Problems of Public Administration]*, no. 2 (34), pp. 78–83, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2008_2_11 (accessed 05 September 2018).

4. Kolos B., Lobaz N. (2018), "How to build a highly civilized, highly developed, people's and democratic Ukrainian state". *Naukovyi visnyk LNUVMB imeni S. Z. Gzhytskoho [Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series : Economical Sciences]*, vol. 20, no. 86 (2018). DOI: <https://doi.org/10.15421/nvvet8610>.

5. *Baltic Media in Transition* (2002), Edited by Peeter Vihalemm. Tartu University Press, Tartu, 304 p.

6. Akaiomova, A. (2010), "Theoretical foundations of the media in the conditions of democratic transformations", *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly]: Politolohiia [Proceedings : Political Science]*, vol. 131, no. 118, pp. 6–9, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2010_131_118_3 (accessed 05 September 2018).

7. Karpenko, V. (2003), *Press and Independence of Ukraine. Practice of media-politics 1988-1998*, Nora-Druk, Kyiv, 350 p.

8. Kozhanov, A. V. (2014), "The press of national-democratic forces of Ukraine in 1991–1996", *Intelihtsiia i vlada [The Intelligentsia and Power]*, vol. 30, pp. 155–161, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2014_30_18 (accessed 05 September 2018).

9. Kozhanov, A. (2014), *The press of the national-democratic orientation in the socio-political processes of Ukraine (1989-1996)*, Abstract of the PhD. diss. (hist. sci.) 07.00.01, Mykolaiv, 20 p.

10. Heorgiievska, V. (2015), "The revival of multi-party press in a democratically based society (second half of the 80's – early 90-ies of the XXth century)", *Zhurnalistyka [Journalism : Scientific collected works]*, vol.14 (39), pp. 111–120, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhur_2015_14_12 (accessed 05 September 2018).

11. Bodnar, I. (2015), "Strategic directions of state regulation of the national information space", *Scientific Journal «ScienceRise»*, no. 3/3(8), pp. 26–30. DOI: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2015.39010>.

12. Khoroshko, V. and Khokhlova, Yu. (2016), "Information war. Mass media as an instrument of information influence on society. Part 1", *Ukrainian Scientific Journal of Information Security*, vol. 22, issue 3, pp. 283–288. DOI: <https://doi.org/10.18372/2225-5036.22.11104>.

13. Horoshkevych, N. (2016), "Some formation factors of state processes in publications of Ivano-Frankivsk region", *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture. Scientific Papers*, no. 48, pp. 137–146. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.48.104599>.

14. Karpenko, V. (2006), *Information Policy and Security*, Nora-Druk, Kyiv, 320 p.

15. Kostylieva, S. (2003), "On the nature transformation processes in the print media second half of Ukraine 80 – early 90's. XX century", *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky [Issues of History of Ukraine: Facts, Opinions, Search]*, vol. 9, pp. 332–352, available at: http://resource.history.org.ua/publ/pro_2003_9_332 (accessed 05 September 2018).

16. Kostylieva, S. (2007), "The role of print media in Ukraine's socio-economic transformation in the restructuring", *Problemy istorii Ukrainy : fakty, sudzhennia, poshuky [Issues of History of Ukraine : Facts, Opinions, Search]*, vol. 9, pp. 416-430, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/13117> (accessed 05 September 2018).

17. Khadzhi Mukhammad Khider Mavlud, (2014), *The press of Ukraine and the Iraqi Kurdistan in the transition period of the establishment of democracy*, V. S. Rieznikov, Luhansk, 199 p.

18. Tsisak, V. (2001), *Transformation of the Press in Poland and Ukraine in the Context of Social Change (1989-1999)*, Abstract of the D. Sc. Diss. (philology. sci.) 10.01.08, Kyiv, 42 p.

19. Levchenko, A., "The role of regional mass media in the socio-cultural, economic and political systems of society", *Digital Library of the Institute of Journalism*, available at: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1381> (accessed 05 September 2018).

20. Lutsiuk, I. (2014), "Local press in the modern society: features, tasks and problems", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii : Zhurnalistyka [Visnyk of the Lviv University. Series : Journalism]*, vol. 39, pp. 152–157, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Jur_2014_39%282%29_22 (accessed 05 September 2018).

21. Vilchynskyi, O. (2016), *The press of Ternopil region 1985–1991: structural-content aspect*, Ternopil, 159 p.

22. Pavliuk, I. Z. (2002), "Volyn's Ukrainian press 1990-2000 as an informational and cultural phenomenon", *Digital Library of the Institute of Journalism*, available at: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1882> (accessed 05 September 2018).

23. *Print of Ukraine : statistical collection 1986–1990* (1999). Kyiv, 44 p.

24. Noskina N., "Informal press of Ukraine 1989–1998", available at: <http://nbuv.gov.ua/node/1256> (accessed 05 September, 2018).

25. *Informal press in Ukraine (1988–1991): catalog of materials of newspapers of the Vernadsky National Library of Ukraine*. Kyiv: Smolokyp, 2001. 144 p.

26. *Print of Ukraine : statistical collection 1991–1996* (1998). Kyiv, 48 p.

27. *Print of Ukraine : statistical collection 1997* (1999). Kyiv, 44 p.

28. *Print of Ukraine : statistical collection 1998* (1999). Kyiv, 44 p.

Грецькив О. А. Западноукраинская региональная пресса в переходный период от тоталитаризма к демократии: 1988–1998 гг.

Очерчен процесс трансформации западноукраинской региональной прессы. Объектом исследования стала система прессы демократического курса, издаваемая в 1988–1998 гг. на территории Западной Украины. Выбор территориального сегмента прессы определен особой ролью западного региона Украины в процессах построения новой государственности, его отличием в общественно-политических, социокультурных и ментальных плоскостях в общенациональном контексте. Первоочередная задача статьи, состоявшая в выявлении признаков, характерных для трансформационного пути функционирования западноукраинской региональной прессы, реализована благодаря использованию общенаучных методов научного познания: исторического, аналитико-синтетического, системного. На срезе экономической и общественно-политической конъюнктуры выделены этапы изменений в системе прессы: выход из-под тоталитарного контроля, легализация неофициальных изданий; крах монополии влияния, появление новых изданий и сегментирование рынка; функционирование прессы в условиях политического многообразия и угрозы потери национального информационного пространства. Названы основные факторы, способствовавшие дальнейшему развитию всей системы медиа: рост выпуска неофициальной печати, появление легальной демократической прессы, поиски новых организационных основ и направлений работы независимых изданий, увеличение количества местной периодики, переход изданий в собственность крупных коммерческих структур, влияние российского информационного пространства.

Ключевая роль прессы западного региона Украины в ходе демократических преобразований проиллюстрирована материалами разработанной источниковой базы. В частности, определены следующие акценты влияния: на процессы развития государства, возрождение региональных традиций, вопросы культуры, образования, религии.

***Ключевые слова:** западноукраинская региональная пресса; периодика; медиа.*

Greskiv O. The Western Ukrainian regional press in transitional period from totalitarianism to democracy: 1988–1998

This article outlines the process of transformation of the Western Ukrainian regional press at the beginning of democratic development in the environment of restored national independence. It installs the role of the press in this context.

The methodology of a research includes the content analysis, which involved systematic reading or observation of texts. These results indicate that the press of the Western region of Ukraine emphasizes the special value in the newest processes of state forming. The general trends of the development of the economic, social and political state forming are explored. Basic factors which carried out a shove to subsequent development of media system are highlighted. Periods, marked characteristic changes in the system are determined: exit out of totalitarian influence and legalization of unofficial editions; crash of monopoly of influence, appearance of new editions and market segmentation; functioning in the conditions of political variety and threat of loss of national informative space.

The novelty is the key role of the press of the Western region of Ukraine marked during democratic transformations. The value of the democratic press in forming of the state, revival of regional traditions, culture, education and religion is accented. These periodicals were appeared as an alternative of the totalitarian press and had a great influence on subsequent development of the system of the mass media. The practical significance of the article is to follow the line of development of these editions, which should help to create powerful public media in Ukraine.

***Keywords:** the Western Ukrainian regional press; periodicals; mass media.*

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.